

“SÄILYY KAAOS KONTROLLISSA”

Kaaos ja kontrolli ekokriittisen luennan teemoina

Stam1nan *Viimeisellä Atlantiksella*

Emma Halonen

Kirjallisuuden kandidaatintutkielma

Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitos

Jyväskylän yliopisto

Kevät 2016

Ohjaaja: Risto Niemi-Pynttari

Sisällysluettelo

1 Johdanto	2
2 Teoreettinen tausta	4
2.1 Ekokriittinen kirjallisuudentutkimus	4
2.2 Rock-lyriikan tulkinta ja Stam1nan rock-lyriikka	5
3 Ihminen ja luonto	8
3.1 Ihmiskäsitys: ketkä me?	8
3.2 Luontokäsitys	12
3.3 Albumin minän suhde ihmiseen ja luontoon	14
4 “Säilyy kaaos kontrollissa” – Kaaoksen ja kontrollin merkitys.....	17
4.1 Inhimillinen kulttuuri pyrkimyksenä kontrolliin	17
4.2 Kaoottinen luonto? Luonnon representaatiot.....	21
4.2.1 Uhkaava luonto ja hukkuminen	22
4.2.2 Luonto kaikkea ohjaavana voimana.....	24
5 Päättäntö.....	27
6 Lähteet.....	29

1 Johdanto

Stam1na on vuonna 1996 perustettu bändi, joka esittää hevimetallia suomen kielellä. *Viimeinen Atlantis* on Stam1nan neljäs studioalbumi, joka julkaistiin vuonna 2010. (stam1na.com: UKK) Albumi on teemalevy, jonka kappaleet muodostavat yhtenäisen, koko albumin läpi kantavan kokonaisuuden. *Viimeinen Atlantis* kertoo apokalyptisen tarinan ihmiskunnasta, joka käyttää luonnonvaroja yli oman tarpeensa ja maapallon kestäkyvyn. Ilmaston lämpenemistä seuraa merenpinnan nouseminen ja lopulta valtava tsunami, joka hukuttaa ihmiskunnan alleen.

Stam1nasta on tehty vähän tutkimusta. Maria Ikonen käsittelee pro-gradu tutkielmassaan, millaisia maskuliinisuuden representaatioita Stam1nan sanoituksissa ja yhdessä musiikkivideossa tuotetaan. Tutkittava musiikkivideo on *Viimeisen Atlantiksen* ”Pakkolasku”-kappaleen musiikkivideo. (Ikonen 2013.) Sanna-Leena Santapakka käsittelee opinnäytetyössään *Viimeistä Atlantista* esimerkkinä bändien näkymisestä sosiaalisessa mediassa (Santapakka 2010).

Lähestyn tutkimuskohdettani ekokriittisen kirjallisuudentutkimuksen näkökulmasta. Tutkin *Viimeistä Atlantista* ympäristötietoista sanomaa välittävänä teoksena, joka tuo esiin ihmisen ja luonnon suhteen välisiä epäkohtia. Tutkin tätä suhdetta, kiinnitän huomiota luonnon representaatioihin albumilla ja tuon esiin kappaleissa käytettyä ekologiseen diskurssiin liittyvää sanastoa. Tulkintani kohteena on koko *Viimeinen Atlantis* -albumi. Tutkin albumin sanoituksia ja tuon myös musiikin tuomia vaikutelmia esiin tulkinnassani. Tulkintani tukena hyödynnän rock-lyriikan tutkimuksen teoriaa. Ekokriittistä kirjallisuudentutkimusta ja rock-lyriikan tutkimusta esittelen luvussa 2 Teoreettinen tausta.

Kaaos ja kontrolli nousevat kiinnostaviksi teemoiksi *Viimeisen Atlantiksen* analyysissa, joten hyödynnän niitä albumin tulkinnassa. Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat:

- 1) Mikä on kaaoksen ja kontrollin merkitys albumilla?
- 2) Millä tavoin ihmisen kontrollin tarve ilmenee?
- 3) Millaiseksi luonto kuvataan albumilla: onko se kaoottinen vai jotain muuta?

Näihin kysymyksiin etsin vastauksia luvussa 4. Luvussa 3 kerron, mitä ihmisellä ja luonnolla tarkoitetaan albumilla ja millaiseksi niiden välinen suhde kuvataan. Ihmisen ja luonnon välillä on toisinaan selkeä vastakkainasettelu, toisinaan ihminen taas kuvataan luonnon

osaksi. Käsittelem myös *Viimeisen Atlantiksen* lyyrisen minän asemaa suhteessa luontoa hyväksikäyttävään ihmiskuntaan.

Lainaan kappaleiden sanoitukset tutkielmaani *Viimeisen Atlantiksen* kansilehtisen mukaan. Sanoitukset on kirjoitettu kansilehtiseen suuraakkosilla, joten noudatan tätä kirjoitusasua siteraatessani albumin lyriikkaa. Kansilehtisessä ei ole sivunumeroita, joten ilmoitan lainaamani kohdan lähdeviitteessä kappaleen nimellä ja rivin numerolla, esimerkiksi (Pakkolasku r1).

2 Teoreettinen tausta

Tutkin ekokatastrofista kertovaa *Viimeistä Atlantista* ekokriittisen kirjallisuudentutkimuksen näkökulmasta. Albumin sanoituksia ei kuitenkaan voi tutkia aivan samalla tavalla kuin perinteisiä kirjallisuudentutkimuksen kohteita, joten perehtyminen rock-lyriikan tutkimukseen on myös tärkeää. Seuraavissa alaluvuissa esittelen näitä tutkimuksen aloja ja kerron, kuinka hyödynnän niitä omassa tutkimuksessani.

2.1 Ekokriittinen kirjallisuudentutkimus

1960-luvulla tapahtui niin sanottu ympäristöherätys, jolloin alettiin tiedostaa ihmisen toiminnan haitallinen vaikutus ympäristöön. Tämän seurauksena huoli ympäristöstä alkoi näkyä myös kirjallisuudessa ja lopulta kirjallisuudentutkimuksessa. Ekokriittinen kirjallisuudentutkimus keskittyy tutkimaan luonnolle annettuja merkityksiä kirjallisuudessa. Olennainen kysymys on, vaikuttavatko nämä kirjallisuudessa annetut merkitykset tapaamme kohdella luontoa. Ekokritiikki on poikkeuksellinen kirjallisuusteoria, sillä se vie huomion pelkästä ihmisten ja yhteiskunnan representaatioiden tutkimuksesta inhimillisen ja ei-inhimillisen kohtaamisiin. (Lahtinen & Lehtimäki 2008, 8–11.)

Ekokritiikko voi pyrkiä vastaamaan esimerkiksi seuraaviin kysymyksiin: “Edustavatko tekstin välittämät arvot ekologista viisautta? – – Millä tavoin ekologiset ongelmat näkyvät nykykirjallisuudessa ja populaarikulttuurissa?” (Lahtinen & Lehtimäki 2008, 14). Jälkimmäinen kysymys liittyy ekokritiikin pyrkimykseen nostaa nykykirjallisuuden kaanoniin luontoa ja ympäristöä käsitteleviä tekstejä. (Lahtinen & Lehtimäki 2008, 18.) Samankaltainen ajatus on ekomusikologista tutkimusta tekevällä Mark Pedelyllä: Populaarimusiikilla on valtava määrä kuulijoita, joten sen tekijöillä on mahdollisuus vaikuttaa ihmisten asenteisiin. Koska ympäristökriisi on aikamme merkittävin ongelma, tulisi sen kuulua myös populaarimusiikissa. Tämän vuoksi populaarimusiikki on merkittävä tutkimuksen kohde myös ekokritiikin näkökulmasta. (Pedely 2012, 6.) Stam1nan *Viimeinen Atlantis* on ollut Suomen albumilistan ykkösenä sekä myynyt kultaa (stam1na.com: Musiikki), joten on perusteltua pitää sitä osana populaarikulttuuria. Albumin kulutuskulttuuria kritisoiva sanoma on ekokriittinen, joten *Viimeistä Atlantista* voidaan pitää ekokriittisen kirjallisuudentutkimuksen näkökulmasta hyvin kiinnostavana tutkimuksen kohteena.

Rock-lyriikoista tai populaarimusiikin lyriikoista muutenkaan ei ole juuri tehty ekokriittistä tutkimusta, joten hyödynnän tulkinassani muiden tekstien suhteen hyväksi

havaittuja metodeja. Risto Rasan linturunoja ekokriittisesti lukenut Karoliina Lummaa hyödyntää luennassaan fyysiseen todellisuuteen kontekstualisointia: kontekstin avulla sidotaan tulkinnat kyseiseen historialliseen tilanteeseen (Lummaa 2008, 55). Kokeilen kontekstualisointia *Viimeiseen Atlantikseen*. Liitän albumin sanoitukset nykyajan ympäristökeskusteluun kiinnittämällä tulkinnassani huomiota sanavalintoihin ja ilmaisuihin, jotka ovat osa nykyajan ekologista diskurssia. 1960-luvun ympäristöherätyksen seurauksena yleiseen keskusteluun nousi vahvoja ilmaisuja kuten “väestöpommi” ja “ekokatastrofi” (Lahtinen & Lehtimäki 2008, 10). Vanhat käsitteet ovat edelleen voimissaan ja niiden rinnalle on noussut muitakin ekologisen diskurssin käsitteitä ja metaforia, joita myös *Viimeinen Atlantis* sisältää runsaasti. Lisäksi tarkastelen luonnon representaatioita albumilla alaluvussa 4.2. Luonto näyttäytyy albumilla toisaalta uhkana, toisaalta taas kaikkea ohjaavana voimana.

2.2 Rock-lyriikan tulkinta ja Stam1nan rock-lyriikka

Rock-lyriikan tutkimus poikkeaa jonkin verran perinteisestä kirjallisuudentutkimuksesta. Ensinnäkin rock-lyriikka, kuten laulujen sanoitukset muutenkin, on kirjoitettu laulettavaksi, osaksi musiikkia. Tämän vuoksi populaarimusiikin sanoituksilla on tiettyjä erityispiirteitä, jotka erottavat ne luettavasta kirjallisuudesta. Esimerkiksi moneen kertaan laulettavat kertosäkeet ovat olennainen osa populaarimusiikin sanoituksia, vaikka ne nykyajan runoudessa voisivat tuntua turhalta toistolta. (Lahtinen & Lehtimäki 2006, 23.) Kappaleiden sanoituksia onkin tutkittava aina osana suurempaa kokonaisuutta: musiikki toimii sanojen kehyksenä ja vaikuttaa niiden merkitykseen (Oksanen 2007, 160). Jo lyhyestä virkkeestä “Anna mulle piiskaa” saa Jenni Vartiaisen herkästi ja hitaasti laulamana aivan erilaisen vaikutelman kuin särökitaran säestämän Toni Wirtasen huutamana.

Sanoitusten konteksti ei kuitenkaan rajoitu pelkästään musiikkiin. Rock-lyriikkaa tutkiessa voi olla kiinnostavaa analysoida esimerkiksi musiikkivideoita tai yhtyeen esiintymistä konserteissa. Jonkinlaista tuntemusta tutkimuksen kohteena olevasta bändistä voidaan myös pitää olennaisena. Bändin musiikki, soittajien ulkoasu ja imago ovat kaikki asioita, jotka vaikuttavat tekstien tulkintaan. Jos ei lainkaan tunne tutkimaansa bändiä, voi tutkija pelkkää tekstiä lukemalla tehdä tulkintoja, jotka ovat bändin paremmin tuntevien mielestä huvittavia tai vääriä. (Oksanen 2007, 160–161.) Olen kuunnellut Stam1naa

kymmenen vuotta ja vaihtelevalla aktiivisuudella seurannut bändiä eri medioissa, joten uskon välttäväni ainakin pahimmat tulkintavirheet tuntemukseni avulla.

Bändiä varsin lähellä olevien kontekstien lisäksi voidaan vielä ottaa huomioon esimerkiksi kaikki muu taide, johon rock-lyriikka voi olla yhteydessä, sekä rock-lyriikoiden suhde vallitsevaan yhteiskunnan tilaan. Voidaan siis todeta, että kyseessä on varsin laaja ja monitieteinen tutkimuksen ala, jossa riittää tutkittavaa niin kirjallisuuden-, musiikin- kuin kulttuurintutkijoillekin. (Oksanen 2007, 160.)

Rock-lyriikan tutkimuksen monialaisuuteen nähden rajaan oman tutkimukseni kohteen kuitenkin suhteellisen kapeaksi: tutkin *Viimeisen Atlantiksen* sanoituksia kuunneltavana kokemuksena. Tulkitsen siis albumin sanoituksia ja pyrin myös tuomaan esiin musiikin vaikutusta sanoitusten tulkintaan. Kuuloaistini tukena hyödynnän albumin kansilehtistä, jossa on kappaleiden sanoitukset. *Viimeisen Atlantiksen* ilmestyessä myynnissä oli myös paketti, jossa albumin lisäksi oli sen tarinaan liittyvä sarjakuva. Lisäksi kappaleeseen ”Pakkolasku” on tehty musiikkivideo. Sarjakuva ja musiikkivideo jäävät kuitenkin tutkimukseni ulkopuolelle.

Stam1nan kappaleiden sanoituksissa on rock-lyriikalle tyypillisenä pidettyjä piirteitä. Näitä piirteitä ovat esimerkiksi oivaltava riimittely, jolla luodaan uusia mielle yhtymiä, sekä arkipäiväisen kielen ilmauksilla leikittely. (Lahtinen & Lehtimäki 2006, 25–26). Erityisesti jälkimmäinen on tyypillistä Stam1nan rock-lyriikalle. Esimerkiksi kappaleessa ”Pakkolasku” hyödynnetään sanan ”lasku” kaksoismerkitystä: toisaalta se viittaa alastuloon, toisaalta maksettavaan laskuun. Kappale päättyy säkeeseen ”LOPPUUN, KIITOS, PAKKOLASKU” (Pakkolasku r28). Ilmaus tuo mieleen laskun pyytämisen esimerkiksi ravintolassa. Kuitenkin sanan ”pakkolasku” varsinainen merkitys on myös olennainen kohdan tulkinnassa, kun huomioi albumin tarinan lopun, jossa albumin minä lentää lentokoneella, jonka polttoaine on loppumaisillaan.

Lahtinen ja Lehtimäki mainitsevat rock-lyriikalle tyypilliseksi piirteeksi myös zeugman, joka on ”puhekuvio, jossa sama verbi kuvaa kahta hyvin erilaista toimintoa” (Lahtinen & Lehtimäki 2006, 25). Tämä piirre on läheistä sukua homonymialle, jossa saman sanan kahta eri merkitystä hyödynnetään (Tieteen termipankki). Esimerkiksi kappaleessa ”Piste jolta ei ollut paluuta” hyödynnetään tällaisia kaksoismerkityksiä: ”SURUTTA PUHUTTIIN PUHEEN VUOKSI, JUOMIEN VUOKSI NOUSI HUKUTTAAKSEEN” (Piste jolta ei ollut paluuta r4). Ensimmäisellä kerralla ”vuoksi” ilmaisee syytä: puhutaan puhumisen takia. Toisella kerralla sana esiintyy kielikuvassa ”juomien vuoksi”, joka viittaa juoman valtavasta määrästä johtuvaan virtaan.

Viimeisen Atlantiksen erityispiirre on sen tarinallisuus: albumin kappaleet muodostavat yhtenäisen kertomuksen, jonka kappale kappaleelta kertoo yksi ja sama kertoja. Käytän tästä kertojasta tutkimuksessani nimeä *albumin minä*. Käsitteet puhuja ja lyyrinen minä olisivat ohjanneet ajatuksia liikaa luettavan lyriikan suuntaan. Laulava minä taas olisi voinut liittää albumin minän liikaa bändin laulajaan Antti Hyyryseen, joka myös sanoittaa Stam1nan kappaleet. Kuten kaunokirjallisuutta tutkittaessa, ei albumin sanoituksiakaan tutkittaessa ole syytä pitää tekstien kirjoittajaa ja kertojaa samana asiana. Käsite albumin minä liittää kerronnan albumiin teoksena ja korostaa ensinnäkin sitä, että tutkittavana ovat paitsi sanoitukset myös musiikki. Toiseksi albumin minä korostaa kaikkien *Viimeisen Atlantiksen* kappaleiden suodattuvan saman minän kerronnan kautta. Erityisen kiinnostavaa *Viimeisen Atlantiksen* albumin minän kerronnassa on tämän tapa vaihdella persoonapronomineja ja verbien persoonamuotoja kerronnassaan. Tällä tavalla albumin minä tuo esiin rooliaan ja suhtautumistaan albumin ja kappaleiden eri vaiheissa. Tätä vaihtelua ja sen merkityksiä käsittelem lisää alaluvussa 3.3 Albumin minän suhde ihmiseen ja luontoon.

3 Ihminen ja luonto

Viimeisen Atlantiksen tarinassa on selvästi kaksi osapuolta: luonto ja ihminen. Albumin ihmis- ja luontokuvaan perehtyminen on tärkeää taustoitusta kaaoksen ja kontrollin teemojen käsittelyä varten. Seuraavissa alaluvuissa pohdin, mitä käsitteillä “ihminen” ja “luonto” tarkoitetaan, erittelen näiden kahden osapuolen kuvauksia ja pohdin niiden suhdetta toisiinsa. Käsittelen myös albumin minän suhdetta näihin osapuoliin.

3.1 Ihmiskäsitys: ketkä me?

Viimeisellä Atlantiksella puhutaan paljon ihmisestä ja ihmiskunnasta, ja albumin minä käyttää eri persoonapronomineja viitatessaan tiettyyn ihmisten joukkoon. Tässä alaluvussa tarkastelen, mihin ryhmään viitataan milloinkin. Välillä ilmauksilla viitataan koko ihmiskuntaan. Esimerkiksi albumin aloittavassa “SOS”-kappaleessa albumin minä kertoo: “RANTAUDUIMME VEDESTÄ, LASKEUDUIMME PUUSTA/ KÄVELIMME, JUOKSIMME, RATSASTIMME, LENSIMME” (SOS r5–6). Säkeet esitetään puhuen, ja niillä kuvataan koko ihmiskunnan kehitystä: Evoluution myötä ihminen on aikanaan noussut merestä maalle ja laskeutunut puusta maahan kävelemään. Myöhemmin ihminen on valjastanut ympäristön käyttöönsä oppimalla aluksi ratsastamaan hevosella ja lopulta rakentunut koneen, jolla voi lentää. Myös kappaleessa “Eloonjäänyt” säe “TÄSTÄ SELVINNYT EI IHMINEN” (Eloonjäänyt r8) viittaa selvästi koko ihmiskunnan tuhoon.

Joissain kohdissa on kuitenkin hyvin selvää, että ihmisestä puhuttaessa ei tarkoiteta koko ihmiskuntaa. Luontoa vastaan kamppailevalla ihmisellä viitataan useimmiten länsimaiseen ihmiseen. Kappaleessa “Rikkipää” näin sanotaan suoraan: “SELLAISEKSI ITI VAPAAN LÄNNEN IHMISKASTI” (Rikkipää r23). Länsimainen ihminen on omaa kastiaan, tietty etuoikeutettu ihmisryhmä omine sääntöineen. Nimenomaan länsimaista ihmistä ei mainita muissa kappaleissa, mutta on varsin helppo huomata, että sitä kuitenkin tarkoitetaan lähes läpi levyn ihmiseen viitattaessa. Esimerkiksi kappaleessa “Pakkolasku” kerrotaan kulutuskulttuurista, johon toistaiseksi on varaa lähinnä länsimaissa:

HUKUTIT ITSETUNTOA, HUKUTIT MATERIAALLA
HUKUTIT PELKOA JA HEIKKOUTTASI
KOLME JOS KAHDEN HINTAAN SAA TAVARAA
HALUTAAN TÄTÄ JA TÄTÄ JA TÄTÄ JA TÄTÄ JA TÄTÄ

(Pakkolasku r12–15)

Rytmikkäästi laulettu säkeet kuvaavat, kuinka länsimainen ihminen elää kulttuurissa, jossa tavaraa ostetaan ostamisen ilosta eikä niinkään tarpeeseen. Ilmaus “kolme kahden hintaan” vie heti kuulijan ajatukset koko kuluttamisen ilmiöön ja alennusmyynneissä iskevään hulluuteen, jolloin ostetaan tavaraa ihan vain edullisen hinnan vuoksi. Tällaiseen kulutukseen ei köyhemmissä maissa ole varaa.

Länsimaiseen yhteiskuntaan kuuluvien ihmisten joukkokaan ei ole aivan yhtenäinen. Albumilla puhutaan niin sanotusta tavallisesta kansasta, joka elää elämänsä vallitsevien sääntöjen mukaan niitä sen kummemmin ajattelematta. Välillä puhutaan myös vallanpitäjistä, jotka tuntuvat tietoisesti ohjaavan ihmiskuntaa haluamaansa suuntaan. Kappaleessa “Jäteputkiaivot” tuodaan esiin ajatus jostain ylemmästä, hallitsevien ihmisten joukosta: “SIISTI JA TURVALLINEN VIIHDE TYNNYTTÄÄ JA RAUHOITTAU MASSOJA/ VALLITSEVAN JÄRJESTYKSEN YLLÄPITÄJÄT HALUAVAT AINOASTAAN VALLITSEVAN JÄRJESTYKSEN YLLÄPITÄMISTÄ” (Jäteputkiaivot r19–20). Säkeet esitetään melko hitaasti karjuen, taustalla kitara soittaa omaa melodiaansa ja rummut hakkaavat nopeasti. Musiikki tekee säkeisiin aggressiivisen vaikutelman. Kappaleessa kerrotaan siitä, kuinka tavallisille kansalaisille näytetään televisiosta “viihdyttävää paskaa” (Jäteputkiaivot r9), jotta nämä pysyisivät rauhallisina eivätkä miettisi liikojia.

Myös “Rikkipäässä” viitataan vallanpitäjiin: “LAINSÄÄTÄJÄN VASTUU YMPÄRISTÖSTÄ OLI LIIAN LYHYEKSI SÄÄDETTY JA TÄMÄN TÄSTÄ/ VALTA KORRUPTOI TÄMÄN MÄDÄN JÄRJESTELMÄN, LATVASTAAN LAHON, OKSILLAAN MÄTIÄ HEDELMIÄ” (Rikkipää r21–22). Säkeet karjutaan nopeaan tahtiin, ja yhdessä taustalla nopeasti hakkaavien rumpujen kanssa musiikki tuo raivokkuudessaan mieleen punkin. Säkeillä viitataan lainsäätäjiin vaikuttaviin ihmisiin, joilla todellinen valta on. Toisaalta albumin ihmiskäsitys kattaa siis koko ihmiskunnan ja toisaalta länsimaisten ihmisten joukon, joka sekin jakautuu “massaan” ja “vallitsevan järjestyksen ylläpitäjiin”.

Ihmisen kuvaus muuttuu jonkin verran *Viimeisen Atlantiksen* tarinan edetessä. Tarinan alussa ihminen kokee itsensä luomakunnan kruunuksi, joka voi tehdä mitä tahansa ja jolle oma etu on tärkein. Tämä tulee selkeästi esiin esimerkiksi kappaleessa “Rikkipää”:

SYYPÄÄKSI OSOITTAUTUI LOPULTA RIKKIPÄÄ
OMAN PÄÄN PÄÄOMA, YKSILÖKESKEISYYS
KERÄSIN MATERIAA, TARPEISTA VIIS

(Rikkipää r6–8)

Sitaatissa kuvattava ihminen on yksilökeskeinen ja hankkii itselleen kaiken tahtomansa tavaran välittämättä siitä, että järjettömästä kuluttamisesta on haittaa muille ihmisille ja luonnolle. Individualismia eli yksilökeskeisyyttä pidetään länsimaiselle kulttuurille tyypillisenä piirteenä, ja *Viimeinen Atlantis* esittää tämän piirteen johtaneen itsekkääseen välinpitämättömyyteen. Kaikkea mahdollista tavaraa haalitaan ympärille, vaikka todellista tarvetta ei ole. Itsekäs ihminen ei tajua, että luonnonvarat ovat rajalliset ja kuluttamisesta aiheutuu myös jätettä, joka vaikeuttaa muiden maapallon asukkaiden elämää. Ihmisen kokemus itsestään tarinan alussa kiteytyy hyvin näihin säkeisiin: “KANNON KRUUNUA KULUTTAJAKUNINKAAN, IHMISEN VOIMIN TOIN KONTROLLIA KAAOKSEEN” (Rikkipää r10). Ihminen nostaa itsensä kaiken muun yläpuolelle ja pyrkii kontrolloimaan luontoa, jota pitää kaoottisena. Kuluttamisella viitataan luonnonvarojen kuluttamiseen, joten sillä on ekologisessa diskurssissa hyvin negatiivinen kaiku. Yhdyssana “kuluttajakunigas” kuvaakin ylpeänä tuhlailevaa kuluttajaa, joka ei ole ymmärtänyt elämäntapansa haitallisuutta.

Ihmisen itsekeskeisyys tulee esille monissa albumin kappaleissa. Kappaleessa “Piste jolta ei ollut paluuta” albumin minä kertoo: “OLIMME OHITTANEET PISTEEN, JOLTA EI OLLUT PALUUTA/ KUIN VALOMERKIN: LISÄSYY JUHLIA” (Piste jolta ei ollut paluuta r1–2). Säkeet esitetään nopeasti äristen. Kohdassa kuvataan, kuinka ihminen tietää saaneensa aikaan tuhoa ja menneensä tietyn rajan yli, mutta ei vielä yritä tehdä asialle mitään, vaan jatkaa vain samaan malliin. Omaatuntoa voi kolkutella, mutta se ei tarkoita, että asioille pitäisi tehdä jotain: “SÄHKÖJEN PALATESSA JATKUISI JUHLAMME HILJENTÄEN/ HUUTAVAN OMATUNTOMME” (Piste jolta ei ollut paluuta r14–15). Ihmisen omatunto suoraastaan huutaa tehdyn vääryyden vuoksi, mutta huuto hiljennetään juhlimalla ja kuluttamalla lisää. Oma nautinto on tärkeämpää kuin luonnon tai muiden ihmisten hyvinvointi.

Kappaleessa “Maalla, merellä, ilmassa” kuvataan ihmisen itsekkyyttä, joka on myös toisille ihmisille haitallista: “LENTOKONEIDEN LASTINA TAIVAALLA EI OLLUT TURISTEJA VAAN POMMEJA” (Maalla, merellä, ilmassa r6) ja “HAPPOSATEISTEN JOKIEN VARSILLA VAELSI LAPSIA ILMAN VAATTEITA/ PAKENI LÄÄKÄRIT YLI RAJOJEN, RIKKAAT SUOJIIN KAUPUNKIMAASTUREIDEN” (Maalla, merellä, ilmassa r9–10). Huutaen esitetyt säkeet kuvaavat, kuinka ihmiset alkavat sotia luonnonvarojen loppuessa, koska jokainen tahtoo itselleen sen vähän, mitä vielä on jäljellä. Rikkaat pysyvät elossa hieman pidempään, kun rahalla vielä on jotain arvoa. Happosateella tarkoitetaan

sadetta, jossa veteen on sekoittunut ihmisen saastuttamisen seurauksena myrkkyyä. Kappaleessa rikkaat pääsevät vielä suojaan, mutta köyhät jäävät myrkkujen uhriksi.

Kappaleen ”Rikkipää” alussa ihmisen äärimmäisyyksiin viety itsekkyyks lopulta päättyy: ”NOSTIN KATSEEN NAVASTANI, JA PANIN MERKILLE/ KOKO VITUN MAAILMA OLI ISO TULIPALOALUE” (Rikkipää r1–2). Ihminen on ollut niin keskittynyt omaan hyvinvointiinsa, että muun maailman täytyy palaa, jotta hän vaivautuu ”nostamaan katseen navastaan” ja huomioimaan ympäristöään. Kappaleen kertosäkeessä huudetaan:

RUNKO ON PUUTA, PÄÄ ON RIKKIÄ
RÄJÄHDÄMME PALAMAAN, KYLMENEMME ÄKKIÄ
ME PALAMME JA HUKUMME JA VESIPLANEETALLE
JÄTÄMME JÄLKEEMME VAIN MUOVIA JA PASKAA
RIKKIPÄÄ

(Rikkipää r13–16)

Karjuen esitetyt sanat ja musiikin nopea tempo korostavat säkeiden raivoisaa sanomaa. Ihminen on ”rikkipää”, tulitikku, joka syttyy räjähdysmäisesti ja palaa nopeasti loppuun. Metafora kuvaa, kuinka yhden ihmisen elämä on todella lyhyt verrattuna esimerkiksi maapallon ikään, ja toisaalta ihminen on lajinakin suhteellisen nuori verrattuna moniin muihin eläinlajeihin. Toisin sanoen ihmisen elämää voisi pitää muun maailman kannalta hyvinkin merkityksettömänä, mutta silti ihminen on pitänyt itseään ”kuluttajakuninkaana” ja nostanut itsensä kaiken yläpuolelle. Nopeasta elämästään huolimatta ihminen jättää jälkeensä suunnattomat määrät lähes ikuisesti säilyvää muovia kaiken muun elävän riesaksi.

Albumin tarinassa käännekohta onkin ihmisen ”EGOKATASTROFI” (Tsunami r5), kun ihminen tajuaa ”kuluttajakuninkuuden” olleen pelkkää harhaa. ”Egokatastrofi” on muunnelma sanasta ekokatastrofi, joka on ekologisen diskurssin keskeistä sanastoa. Ekokatastrofi tuhoaa ympäristön, kun taas egokatastrofi tuhoaa nykyajan yksilökeskeisen ihmisen minäkuvan. Sanaleikki osoittaa keinotekoisesta vastakkainasettelusta ihmisen ja luonnon välillä, kun todellisuudessa ekokatastrofi kuitenkin johtaa myös egokatastrofiin. Jos luonto tuhoutuu, tuhoutuu ihminenkin.

3.2 Luontokäsitys

Luonto on arkikielessä hyvin vapaasti käytetty sana, mutta sen tarkka tieteellinen määrittely ei ole aivan yksinkertaista. Kun käytetään sanaa luonto, sillä voidaan viitata jonkin asian perimmäiseen luonteeseen. Usein puhutaan esimerkiksi ihmisluonnosta. Toisaalta luonnolla voidaan viitata jonkinlaiseen luontaiseen maailmaa tai ihmistä ohjaavaan voimaan. Luonnolla voidaan myös tarkoittaa meitä ympäröivää fyysistä todellisuutta, materiaalista maailmaa. Riippuu tilanteesta, lasketaanko ihminen tähän materiaaliseen maailmaan kuuluvaksi. (Lahtinen & Lehtimäki 2008.)

Myös *Viimeisellä Atlantiksella* sanalla luonto on monia merkityksiä. Usein sillä viitataan meitä ympäröivään materiaaliseen maailmaan. Kappaleessa “Maalla, merellä, ilmassa” kuvataan ihmisen ongelmia fyysisen ympäristönsä kanssa: “JULISTETTIIN RADIOSSA: LUONNONVARAT LOPPUIVAT/ – – HAPPOSATEISTEN JOKIEN VARSILLA VAELSI LAPSIA ILMAN VAATTEITA” (Maalla, merellä, ilmassa r1, r9). Luonnonvarat on arkikieleen vakiintunut metafora, johon sisältyy ajatus ihmiselle hyödyllisten fyysisen ympäristön tarjoamien ainesten rajallisuudesta. Samoin “happosateinen joki” on osa fyysistä ympäristöä, jonka ihminen on saastuttanut. Ihminen ei voi enää hyödyntää luontoa toivomallaan tavalla, ja saastunut ympäristö pahentaa tilannetta entisestään. Ihminen voi vain yrittää taistella vastaan: “MIES VASTAAN LUONTO VIHOLLISKONTAKTIIN” (Maalla, merellä, ilmassa r15). Ihmistä vastaan taistelevalla luonnolla viitataan tässä selvästi ihmisen fyysiseen ympäristöön, joka ei enää toimi kuten ihminen toivoo. Ihminen kokee tämän luonnon hyökkäyksenä ihmistä vastaan.

Kappaleessa “Pakkolasku” jää enemmän tulkinnanvaraiseksi, mihin luonnon käsitteellä viitataan. Kertosäkeessä lauletaan: “HUKUTIT KULUTTAJANA, HUKUTIT VELALLISENA/ HUKUTIT LUONTOSI JA VAPAUTESI” (Pakkolasku r16–17). Tämänkin kohdan voi tulkita viittaavan ympäristöön. Kappaleessa puhutaan kuluttamisesta, siitä kuinka ihminen ostaa “TÄTÄ JA TÄTÄ JA TÄTÄ JA TÄTÄ JA TÄTÄ” (Pakkolasku r15) eli mitä vain silkasta ostamisen ilosta. Tällainen kuluttaminen vie turhaan luonnonvaroja ja tuottaa valtavan määrän jätettä. Lopulta luonto tuhoutuu eli “hukkuu”, kenties jopa konkreettisesti valtavien roskalauttojen alle. Toisaalta luonto voi tässä tarkoittaa ihmisen perimmäistä luontoa, jonka nykyajan ihminen luontonsa vastaisella käytöksellä hukuttaa. Sanan omistusliite ja toisaalta myös rinnastus vapauteen tukevat tätä tulkintaa. Oikeastaan vapaus ja oman luonnon mukaan eläminen kulkevat käsi kädessä. Vapaasti eläminenhan on juuri sitä, että elää miten haluaa, kuten on itselle luonnollista.

Yksi olennainen kysymys luonnon käsitettä määriteltäessä on se, lasketaanko ihminen luontoon kuuluvaksi. *Viimeisellä Atlantiksella* tämäkin vaihtelee paljon. Joissakin kohdissa ihminen ja luonto on asetettu selvästi vastakkain, joten näissä kohdissa luonnolla tarkoitetaan jotain, mihin ihminen ei kuulu. Esimerkiksi edellä esittämäni lainaus kappaleesta “Maalla, merellä, ilmassa” kuvaa hyvin tällaista vastakkainasettelua. Jos ihminen ja luonto taistelevat toisiaan vastaan, ovat “viholliskontaktissa”, ei ihmistä voi nähdä tässä tilanteessa kuvatus luonnon osana. Myös kappaleen “Jäteputkiaivot” päättävät säkeet “SÄÄSTÄ LUONTOA/ MINIMOI KULUTUS JA KUOLE” (Jäteputkiaivot r20–21) ovat esimerkki hyvin jyrkästä vastakkainasettelusta. Käsky karjutaan rumpukompiltaan punkia lähentelevän, temmoltaan hyvin nopean rallin päätteeksi. Sanoma on selvä: ihminen voi säästää luontoa parhaiten kuolemalla pois kuluttamasta sen varantoja. Ihminen ei voi olla olennainen osa sellaista luontoa, jonka hyvinvointia se edistää kuolemallaan.

Kuitenkin albumilta välittyy sanoma, että ihminen on osa luontoa ja sen mukaan ihmisen tulisi myös käyttäytyä. Ihminen on osa evoluution kiertoa: “OLEMME LENKKEINÄ KETJUSSA HETKEN JA SIINÄ KAIKKI” (Elämän tarkoitus r8). Ihminen siis kuuluu luontoon siinä missä kaikki muutkin eläimet. Ihminen on kuitenkin vain pieni osa luontoa, joten ihmisen olemassaolo ei ole mitenkään olennaista luonnon säilymisen kannalta. Kappaleessa “Eloonjäänyt” lauletaan: “EVOLUUTIO JÄÄ, VAIN IHMINEN HÄVIÄÄ, EI MEITÄ OLLUT SYYTÄ SÄILYTTÄÄ/ SÄILYY KAAOS KONTROLLISSA” (Eloonjäänyt r20–21). Myös tämä lainaus kuvaa hyvin ihmisen roolia luonnon osana: Ihminen on vain osa evoluutiota, luonnonvalintaa. Luonnon kiertokulku jatkuu, vaikka ihmiskunta kuolee pois.

Tietyt sanavalinnat albumilla tuovat ihmisen lähemmäs luontoa. Ihmisen ruumiiseen viitataan paikoin sanoilla, joilla yleensä viitataan kuolleisiin eläimiin, esimerkiksi: “KUN SOIHTUMME SULATTIVAT RUHOMME SOHVIIMME” (Rikkipää r11). Yleensä sanaa ruho käytettäessä puhutaan esimerkiksi ruuaksi teurastetusta eläimestä, mutta tässä sillä viitataan selvästi ihmiseen. Samankaltaisia sanoja on muissakin kappaleissa: “HAASKOJA JA LOKKEJA, IHMISHAAKSIRIKKOJA” (Tsunami r1) ja “SINÄ PÄIVÄNÄ AJORADOILLA MAKASI ENNÄTYSPALJON RAATOJA” (Maalla, merellä, ilmassa r7). Näissä viittaus ihmiseen ei ole niin selvä, mutta konteksti antaa siitä viitteitä. “Tsunamissa” kuvataan tsunamia pakenevia ihmisiä ja “Maalla, merellä, ilmassa” kertoo ihmisen ja luonnon taistelusta. Molemmissa kappaleissa ihminen on siis toinen olennainen osapuoli, ja vieläpä tuhoutuva, joten ihmisruumiit sopivat kuvaan. Tällaisten ilmausten voidaan ajatella tuovan ihmistä lähemmäs muita eläimiä ja siten luontoa. Ihminenkin kuolee joskus, ja silloin jäljelle

jää vain “raatoja” ja “ruhoja”. Toisaalta karulta kuulostavilla ilmauksilla herätellään ajatuksia eläinten kohtelusta. Mitä jos ihmisiinkin suhtauduttaisiin vain “ruhoina” eikä elävinä, tuntevina olentoina?

Havainnollinen esimerkki ihmisen ja luonnon suhteen vaihtelusta *Viimeisellä Atlantiksella* on sanan “planeetta” vaihteleva käyttö eri yhteyksissä. Planeetalla viitataan maapalloon. Kappaleessa “Rikkipää” karjutaan: “ME PALAMME JA HUKUMME JA VESIPLANEETALLE/ JÄTÄMME JÄLKEEMME VAIN MUOVIA JA PASKAA” (Rikkipää r15–16). Ihminen kuolee hukkumalla. Maapallo on nimetty “vesiplaneetaksi” ja näin myös liitetty olennaisesti hukkumiseen ja ihmisen tuhoamiseen. Ilmaus “vesiplaneetta” korostaa sitä, kuinka lähes koko maapallon pintaa peittää vesi ja näin ollen planeetta on hyvin vaarallinen ihmiselle: hukkumisen vaara on suuri. “Vesiplaneettana” maapallo on siis ihmisen vihollinen.

Toisaalta heti seuraavassa kappaleessa “Tsunami” ihmisen asema suhteessa maapalloon tuntuu muuttuvan. Kappaleessa lauletaan: “JUHLISTAISIN LEPOA, KUOLEMAA, EI, EI, HALUAN SITTENKIN TAISTELLA KILPAILUSSA TÄÄLLÄ/ HUKKUVAN PLANEETAN PINNAN YLLÄ” (r29–30). Kuinka “vesiplaneetta” voi hukkua? Tässä planeetta liitetäänkin mukaan ihmisen taisteluun, kun ihminen yrittää paeta maan yli vyöryvää tsunamia. Maapallo on tässä ensisijaisesti ihmisen kotiplaneetta, ja siinä merkityksessä myös maapallo hukkuu ihmiskunnan mukana.

3.3 Albumin minän suhde ihmiseen ja luontoon

Viimeisellä Atlantiksella on selvästi yksi minä, jonka kautta koko tarina kerrotaan. Albumin minän rooli kuitenkin vaihtelee kappaleesta toiseen ja myös kappaleiden sisällä. Kerronnassa hyödynnetään persoonapronomineja ja verbien persoonamuotoja retorisisina keinoina, joiden avulla albumin minän suhde kuhunkin asiaan määräytyy. Toisinaan albumin minä sijoittaa itsensä selvästi osaksi albumilla kuvattua länsimaista ihmiskuntaa. Tällaisissa kohdissa albumin minä esittää itsensä osana tavallisten länsimaisten ihmisten joukkoa, joka sokeasti kuluttaa tavaraa ja viihdettä vallanpitäjien tarkoituksia kyseenalaistamatta. Kappaleessa “Piste jolta ei ollut paluuta” käytetään runsaasti monikon ensimmäistä persoonaa esimerkiksi seuraavissa säkeissä: “OLIMME OHITTANEET PISTEEN, JOLTA EI OLLUT PALUUTA”, “ILMAN VIRTAA SAAMME NYT KUIVUA” ja “EI MEISTÄ JUOPUNEISTA KUKAAN TIENNYT KUINKA AAMUUN SELVITTÄISIIN” (Piste jolta

ei ollut paluuta r1, r11, r12). Persoonamuodon valinnalla albumin minä ilmaisee kuuluvansa tähän omasta vallastaan juopuneeseen joukkoon, joka on ylittänyt kulutuksellaan maapallon kestäkyvyn ja kärsii seurauksista.

Kappaleessa “Maalla, merellä, ilmassa” albumin minä tuo itseään enemmän esiin:

JULISTETTIIN RADIOSSA: LUONNONVARAT LOPPUIVAT

EN KUULLUT

RAAHASIN JO RAKASTA TAVARAA EVAKKOJONOSSA PITKIN MAISEMAA

(Maalla, merellä, ilmassa r1–3)

Kuitenkin myöhemmin kappaleessa albumin minä on taas osana joukkoa: “MARSSIMME SOTAAN MAATAMME VASTAAN// – – ME HÄVIÄMME MULTAAN, MUTAAN, MYRKKYKAASUIHIN” (Maalla, merellä, ilmassa r14, r18). Tässä kappaleessa yksikön ensimmäisellä persoonalla tuodaan esiin yksilön kokemus, albumin minä ei pyri erottamaan itseään muista ihmisistä. Myöskään kappaleessa “Rikkipää” persoonamuodon vaihtelevuus yksikön ja monikon ensimmäisen persoonan välillä ei ole keino erottua vaan tuoda esiin lyyrisen minän omaa syyllisyyttä: “KUN SOIHTUMME SULATTIVAT RUHOMME SOHVIIMME, TOTESIN: ‘VAIN MUOVI ELÄÄ IKUISESTI’ ” (Rikkipää r11). Albumin minä tunnustaa kuuluvansa järjettömien kuluttajien joukkoon.

Sen sijaan kappaleessa “Tsunami” albumin minä erottaa itsensä selkeästi tietyistä ihmisjoukoista: “TIEN VASEMPAAN LAITAA KÖYRISTYIVÄT NUO, JOTKA USKOSSAAN KATSEENSA YLÖS LUO/ TAIKAUSKON, KIIHKOILUN JA VAINON SAIN JÄTTÄÄ TAAKSENI, KUN TOISEN LAIDAN HAIN” (Tsunami r21–22). Albumin minä korostaa, ettei kuulu niihin, jotka hakevat häden hetkellä apua uskonnosta. Albumin minä tahtoo erottaa itsensä myös toisesta ryhmästä: “OIKEALLA YLPEÄT LAULAEN HOKI: ‘SANKARI ON KUOLLESSAAN PARHAIN TOKI’/ MARSSIVAT ANKAT JONOSSA VESIRAJAAN/ ME MUUT, ME MUUT JUOKSIMME KESKELTÄ JA LUJAA” (Tsunami r23–25). Tätä kohtaa voidaan pitää viittauksena kansallismielisiin ihmisiin, joille valtion puolustaminen on tärkeintä. Albumin minä tunnustaa siis järjettömän käytöksensä ennen tuhon alkua ja siten myös syyllisyytensä, mutta tahtoo korostaa järkevyytensä tuhon hetkellä: “– – JUOKSIMME KESKELTÄ JA LUJAA” (Tsunami r25) kuvaa sitä, kuinka albumin minä muiden joukossa pakenee mahdollisimman nopeasti

keskeltä, välittämättä vasemmalla ja oikealla olevista ihmisryhmistä, jotka edelleen luottavat ihmisen luomiin instituutioihin.

Joissain kappaleissa albumin minä esittää asiansa puhuttelemalla, käyttämällä yksikön toista persoonaa. Esimerkiksi kappaleessa "Pakkolasku" lyyrinen minä kertoo yksinomaan siitä, mitä "sinä" tekee: "LAHOSSA MITTAPUUSSA RIIPUT, SE ON KELLUKKEESI/ PANKKI VEI TALON, ULOSOTTOMIES VENEESI" ja "HUKUTIT ITSETUNTOA, HUKUTIT MATERIALLA/ HUKUTIT PELKOA JA HEIKKOUTTASI" (Pakkolasku r3-4, r12-13). Puhuteltavaa voidaan pitää retorisenä sinänä, puhuttelua ei ole kohdistettu kenellekään tietylle.

4 “Säilyy kaaos kontrollissa” – Kaaoksen ja kontrollin merkitys

Viimeisen Atlantiksen tarinan lopulla kappaleessa “Eloonjäänyt” albumin minä lentää lentokoneella veden peittämän maapallon yllä. Albumin minä tietää polttoaineen loppuvan pian ja viettää viimeiset hetkensä pohtien mennyttä: “JOS OLISIMME KEHITTYNEET TARPEEKSI, EHKÄ OPPINEET LENTÄMÄÄN OMIN SIIVIN,/ EMME KONTROLLIA HAKIEN OLISI EKSUNEET REITILTÄ LUONNONLAKIEN, VAAN NÄHNEET YLI RAJOJEN, YLI OHJAINTEEN” (Eloonjäänyt r12–13). Albumin minän mukaan ihmisen ei olisi pitänyt yrittää kontrolloida ympäristöään, vaan hyväksyä luonnon järjestys ja mennä sen mukana. Säkeistä nouseva kontrollin teema on olennainen albumin tulkinnan kannalta, sillä se tulee esiin ratkaisevalla hetkellä albumin tarinassa: ihminen hyväksyy lopulta olevansa vain yksi palanen luonnon kiertokulkua. Kontrollin vastapuolena on kaaos, jota ihminen on kokenut ympäröivän luonnon edustavan.

4.1 Inhimillinen kulttuuri pyrkimyksenä kontrolliin

Luvussa 3.1 totesin “egokatastrofin” merkittäväksi käännteeksi *Viimeisen Atlantiksen* tarinassa. Juuri kontrollin näkökulmasta kohta on tärkeä: ihminen on luullut hallitsevansa maailmaa, mutta joutuukin toteamaan voimattomuutensa luonnon rinnalla. Ihminen menettää kontrollin tunteen ja joutuu olemaan kaoottiselta tuntuvan luonnon armoilla.

Millä tavoin ihminen sitten kontrolloi luontoa? Kun tutkii *Viimeisen Atlantiksen* sanoituksia kontrollin käsitteen näkökulmasta, saa vaikutelman, että koko inhimillinen kulttuuri perustuu kontrolliin pyrkimiseen. Luonto vaikuttaa ihmisen silmiin kaoottiselta, ja siksi se pelottaa, joten ihminen on luonut ympärilleen inhimillisen kulttuurin, sivilisaation. Koska inhimillinen kulttuuri noudattaa tiettyjä ihmisen määrittelemiä sääntöjä, se luo ihmiselle tunteen kontrollista.

Inhimillisen kulttuurin säilymisen merkitys käy hyvin ilmi kappaleessa “Viestintuoja”. Albumin minä on maan alla suojassa tuholta, ja hän toivoo tietoja ulkomaailmasta: “VALOTTAISIPA VIESTI KAUPUNGIN KORJATUISTA PORTEISTA JA PATSAISTA/ VAAN EI” (Viestintuoja r6–7). Albumin minä ei tunnu olevan niinkään huolissaan omasta tai muiden hengestä, vaan tärkeintä on kuulla, että ihmisen luomaa

kulttuuria edustavat portit ja patsaat olisivat jälleen ennallaan. Inhimillisen kulttuurin katoaminen siis ahdistaa jopa kuolemaa enemmän.

Viimeinen Atlantis tuo esiin useita inhimillisen kulttuurin osa-alueita, joiden avulla ihminen on pyrkinyt pönkittämään tunnettaan kontrollista. Näistä ilmeisin on kenties markkinatalous, jonka kritiikkiin keskittyy erityisesti kappale “Pakkolasku”:

KALASTIT TONTILLA, AUTOILLA, MUOVIMATERIAALLA
ARVOSTUSTA, MUTTA HUKUTIT KAI AVAIMESI

RAHTASIT OSTOSKASSISSA RIPPEITÄ MORAALISTA
REPESI SÄKIN POHJA ELINTASOVAATIMUKSISTA

(Pakkolasku r5–8)

Kulutuskulttuurissa materia määrittää ihmisen arvon, joten uusia autoja ja muuta materiaa hankitaan, vaikka todellista tarvetta ei olisikaan. Tämä johtuu jatkuvaan talouskasvuun perustuvasta kapitalismista: ihmiset on saatava ostamaan aina lisää ja lisää. Sana “muovimateria” korostaa kulutuksen haittaa ympäristölle: muovi tunnetaan ekologisessa keskustelussa materiaalina, joka ei hajoa ja jää luontoon aiheuttamaan haittaa. Myös sana “ostoskassi” edustaa muovisuutta ja kertakäyttöisyyttä. Nykyään tietoisuus kulutuksen haitoista on laajasti ihmisten tiedossa, mikä aiheuttaa ihmiselle ristiriitaisia tunteita: Tarpeettoman korkeiden elintasovaatimusten mukaan eläminen tuntuu tärkeältä, koska niin on totuttu elämään ja kaikki muutkin elävät. Kuitenkin toiminta tuntuu moraalittomalta, koska se on haitaksi ympäristölle.

Myös “Rikkipäässä” kerrotaan kapitalismista ja kulutuskulttuurista, ja siinä tuodaan suoraan esiin kapitalismin ja kontrollin tarpeen suhde: “KANNOIN KRUUNUA KULUTTAJAKUNINKAAN, IHMISEN VOIMIN TOIN KONTROLLIA KAAOKSEEN” (Rikkipää r10). Ihminen nostaa itsensä muun luonnon yläpuolelle ja pitää luonnonvarojen tuhlaamista oikeutenaan. Ihminen on kuningas, hallitsija, jolla on kontrolli kaikesta. Tällainen kulutuskäyttäytyminen johtaa vääjäämättä luonnonvarojen loppumiseen.

Media esitetään albumilla toisena kontrollin välineenä. Nykymaailmassa media on kaikkialla vaikuttamassa tapaamme ajatella. Medialla on valta vahvistaa tiettyjä asioita tuomalla niitä runsaasti esiin ja toisaalta valta jättää toiset asiat huomioimatta. Kappaleessa “Jäteputkiaivot” tuodaan esiin yksi median tehtävä:

220 KILOA SITÄ ITSEÄÄN JOKA VUOSI VUOSI LÄPI JÄTEPUTKIAIVOISTA
VIIHDETEOLLISUUS OLI AJAN TASALLA,
PIMEÄ PUTKI ON PAIKKA FAKTOJA SALAILLA
VALOT JA KAMERA, PIDETÄÄN PÄÄLLÄ KYLLÄ
STATUS QUO, TUTTUA JA TURVAA

--

SIISTI JA TURVALLINEN VIIHDE TYYNNYTTÄÄ JA RAUHOITTAU MASSOJA

(Pakkolasku r1–5, r18)

Nopeasti hakkaavat rummut ja särökitara luovat karjutuille sanoille rämisevän taustan. Musiikki ja sanat yhdessä tekevät kappaleen tunnelmasta aggressiivisen. Kappaleessa media esitetään vallanpitäjien keinona turruttaa ihmiset ja kiinnittää huomio pois olennaisesta. Viihteen kuluttajalla on “jäteputkiaivot”, joka yhdistää jätteen ja yksinkertaistavaan ajatteluun viittaavan ilmaisun “putkiaivo”. Ihmisen kapea huomiokyky täytetään “jätteellä”, tai kuten myöhemmin kappaleessa todetaan, “viihdyttävällä paskalla” (Rikkipää r9).

Ihmisten turruttaminen viihteellä tuodaan esiin myös toisessa kappaleessa, jossa karjutaan nopeaan tahtiin: “OLI JATKOVIERAINA TÄYDELLISET NAISET, TALOLLINEN TALENTTEJA, IDOLEITA, VIDEOITA/ SURUTTA PUHUTTIIN PUHEEN VUOKSI – –” (Piste jolta ei ollut paluuta r3–4). Säkeet kritisoivat tosi-tv -ohjelmia ja myös muuta merkityksetöntä keskustelua, “puhetta puheen vuoksi”. Vaikka todellinen ekokatastrofin uhka on olemassa, ihmiset eivät tee mitään, vaan turruttavat ajatuksensa järjettömällä viihteellä. Todellisista ongelmista ei puhuta.

Myös valtiot ovat ihmisen luoma järjestelmä, jonka avulla kontrollin tunnetta on vahvistettu. Kansallisvaltioiden keinotekoisuus tulee kuitenkin esiin *Viimeisen Atlantiksen* tarinan lopulla. “Rikkipäässä” öristään: “HUKUTETUN SIVILISAATIOMME MÄRKIEN LIPPUJEN ALTA/ AMMUMME HÄTÄRAKETTEJA TYHJÄLLE TAIVAALLE” (Rikkipää r19–20). Rummut hakkaavat raivokkaan nopeasti taustalla, ja toisessa säkeessä laulajan örinä muuttuu niin, että sanojen erottamisesta tulee haastavaa. Tunnelma on todella aggressiivinen ja toivottomiin sanoituksiin yhdistyessään jopa pelottava, kun inhimillinen kulttuuri on tuhoutumassa. Jokaisella valtiolla on tunnuksenaan oma lippu, joten lippujen voi nähdä symboloivan valtioita. Valtioiden rajoineen menettävät merkityksensä, kun ilmaston lämpenemisen aiheuttama tsunami iskee. Hukutetun sivilisaation mukana liputkin ovat kastuneet. Sama aihe tulee esiin kappaleessa “Tsunami”: “– – RAJAT JA RAAJAT ON AUKI, EI PASSEJA TARVITA, SILLÄ/ LENTOKENTÄN PÄÄHÄN PÄÄSI PUOLET/

LOPUT ON KUOLLEET” (Tsunami r14–16). Ekokatastrofin iskiessä kukaan ei enää ole rajalla valvomassa, onko ihmisillä passeja, sillä kaikki tahtovat huolehtia vain omasta selviytymisestään.

“Tsunamissa” kommentoidaan myös nationalismin aatteen omaksuneita ihmisiä. Esittelin jo aiemmin lyhyesti kansallismielisiin ihmisiin viittaavan kohdan luvussa 3.3: “OIKEALLA YLPEÄT LAULAEN HOKI: ‘SANKARI ON KUOLLESSAAN PARHAIN TOKI’/ MARSSIVAT ANKAT JONOSSA VESIRAJAAN/ ME MUUT, ME MUUT JUOKSIMME KESKELTÄ JA LUJAA” (Tsunami r23–25). Säkeet esitetään rytmikkäästi karjuen. Ilmaus “oikealla” viittaa puoluepolitiikkaan, jossa oikeistoon liitetään kansallismielisyys. Sitaateissa olevan laulunpätkän tyyli mukailee kansallisromanttista ajattelua, jossa maataan puolustaessa kuollutta pidetään sankareista parhaana. Jonossa marssiminen taas on hyvin tyypillistä sotilaallista toimintaa. Myös ankat kulkevat usein jonossa, mutta niitä ei varsinaisesti tunneta älykkyystään. Näiden kahden rinnastaminen saakin sotilaallisen toiminnan kuulostamaan lähinnä huvittavalta: marssitaan jonossa käskyjen mukaan eikä ajatella itse. Ekokatastrofin hetkellä tällainen keinotekoiseen ihmisen luomaan aatteeseen nojaaminen ei näyttäydäkään kovin älykkäänä, joten albumin minä korostaa olevansa erillään tästä joukosta.

Uskonnot ovat ihmisen varhaisimpia tapoja saada jonkinlaista tunnetta kontrollista. Uskonnoilla on selitetty ja selitetään yhä ilmiöitä, joita ei ymmärretä. Uskontojen avulla lievitetään kaottiluonnon aiheuttamaa ahdistusta, kun hankalille ilmiöille saadaan jokin ymmärrettävä selitys. *Viimeisellä Atlantiksella* uskonnot saavat melko paljon kritiikkiä osakseen. Erityisesti aiheelle on omistettu kappale “Elämän tarkoitus”, jonka kertosaikassa lauletaan: “OLET KASVATETTU TUOTE, TAKUUNA IKUINEN ELÄMÄ TAI LUVATTU MAA/ KUMARRAT VOIMAA JA VALTAA JA KUNNIAA/ KUMARRAT LAPSEN LAILLA USKONTOA” (Elämän tarkoitus r12–14). Albumin minä näkee ihmisen uskonnon tietynlaiseksi kasvattamana “tuotteena”, tietyn ominaisuuksin varustettuna ja uskonnon sääntöjen rajaamaan muottiin sopivana. Erityisesti kritiikki tuntuu kohdistuvan kristinuskoon. Esimerkiksi sanat “voimaa ja valtaa ja kunniaa” toistuvat useassakin Raamatun kohdassa. Tutuin lienee Isä meidän -rukous, joka päättyy sanoin: “Sillä sinun on valtakunta ja voima ja kunnia iankaikkisesti. Aamen”. Kristinusko tunnetaan erityisesti länsimaiden uskontona, ja koska koko albumin kritiikki kohdistuu erityisesti länsimaihin, on perusteltua tulkita myös uskontokritiikin kohdistuvan erityisesti kristinuskoon.

Kristinuskoa tai uskontoja yleensä kuvataan “Elämän tarkoituksessa” selvästi negatiiviseen sävyyn. Sanoma kiteytyy säkeeseen: “ON SIIS OIKEIN RAKENTAA, EIKÄ

VAIN TUHOTA JA VÄITTÄÄ OLEVANSA OIKEAMASSA KUIN MUUT” (Elämän tarkoitus r11). Uskonnoille on tyypillistä pitää omaa tapaansa selittää maailmaa ainoana oikeana. Esimerkiksi ristiretket ovat tästä hyvä esimerkki: omaa uskontoa pidetään ehdottamana oikeana totuutena, joten se tahdotaan levittää kaikkialle. Ne, jotka eivät sitä hyväksy, kärsivät. Erilaisten uskontojen kohdatessa syntyy konflikteja. Joidenkin uskontojen maailmankuvaa voidaan pitää haitallisena myös ympäristön kannalta.

Ekokriitikko Lynn White Jr. on esittänyt artikkelissaan “Historical Roots of our Ecologic Crisis” ajatuksen siitä, että kristinusko olisi maailman antroposentrisin uskonto. Artikkelin mukaan ihminen nostetaan muun luonnon yläpuolelle, kun jumala luo ihmisen kuvakseen. Luonnon tehtävä on vain palvella ihmistä, joten ihminen voi aivan oikeutetusti kohdella luontoa kuten tahtoo. (Lahtinen 2008, 157–158.) “Elämän tarkoituksessa” albumin minä esittää oman käsityksensä ihmisen roolista ja siitä, mikä on oikein: “JÄRKI ON KYSYÄ, LUONTO JA TIEDE VALITA/ OLEMME LENKKEINÄ KETJUSSA HETKEN JA SIINÄ KAIKKI” (Elämän tarkoitus r7–8). Albumin minä näkee ihmisen elämän vain pienenä ohikiitävänä hetkenä, joten ihmisellä ei ole kristinuskon suomaa oikeutusta hyväksikäyttää luontoa omien tarpeittensa mukaan. Kappaleen sanoma on, että olisi järkevää kuunnella uskonnon sijaan tiedettä ja suojella luontoa.

Markkinatalous, media, valtiot ja uskonnot ovat kaikki ihmisen luomia keinotekoisia järjestelmiä. Ne ovat osa inhimillistä kulttuuria, jonka tehtävänä on ollut luoda ihmiselle turvallisuuden tunne ja tunne kontrollista. Samalla se on kuitenkin erottanut ihmisen luonnosta. Kaikki nämä osa-alueet ovat osaltaan edistäneet tätä eroa ja johtaneet ihmisen lyhytnäköiseen, ympäristöä tuhoavaan käyttäytymiseen.

4.2 Kaoottinen luonto? Luonnon representaatiot

“Rikkipäässä” esitetty säe “– – IHMISEN VOIMIN TOIN KONTROLLIA KAAOKSEEN” (Rikkipää r10) antaa vaikutelman kahtiajaosta kontrolloivaan ihmiseen ja kaoottiseen luontoon. Mutta onko *Viimeisen Atlantiksen* kuvaama luonto todella kaoottinen? Minkälaiseksi luonto representoidaan albumilla?

4.2.1 Uhkaava luonto ja hukkuminen

Albumin aiheena on ekokatastrofi, joka toteutuu *Viimeisellä Atlantiksella* kaiken alleen peittävän valtavan tsunamiaallon hyökyessä mantereiden ylle. Albumin tarina onkin eräänlainen apokalypsi, sillä tsunami tuhoaa ihmiskunnan. Tästä näkökulmasta luonto näyttäytyy albumilla uhkaavana ja pelottavana. Kappaleessa “SOS” albumin minä kertoo, kuinka hän lentää yksin veden yllä albumin tarinan lopussa.

VEDEN PINTA LÄHESTYY
LIIKUN TUHAT KILOMETRIÄ TUNNISSA ITÄÄN
AURINKO LASKEE TAKANANI JA LASKEE NOUSEVAN MEREN TAA
POLTTOAINETTA ON JÄLJELLÄ VAJAAN TUNNIN MATKALLE
ALLANI ON PELKKÄÄ VETTÄ

(SOS r1–5)

Nämä säkeet esitetään puhuen, taustalla vain rumpukomppi. Puhujan äänessä on ahdistunut sävy ja puheen tahti on melko nopea. Vesi esiintyy uhkaavana elementtinä: se lähestyy uhkaavasti, sitä on kaikkialla eikä sitä pääse pakoon tuhannen kilometrin tuntivauhdista huolimatta, sillä aikanaan polttoaine loppuu. Samalla kohta osoittaakin luonnon mahdin: ihminen on tehnyt keksinnön, jonka avulla voi lentää todella nopeasti, mutta se ei silti pelasta ihmistä luonnon voimalta. Ihminen tietää tuhoutuvansa.

Sama uhkaava tunnelma on läsnä muissakin kappaleissa. “Rikkipäässä” öristään: “VESI HUKUTTAA KAIKEN, VESI NOUSEE” (Rikkipää r12). Taustalla rummut hakkaavat nopeasti ja vastapainoksi särökitara soittaa hitaampaa sointukuviota, mikä tuo oman ahdistavan lisänsä sanoituksiin. Kappaleessa “Tsunami” luodaan kuvaa luonnon mahtavasta, pelottavasta voimasta: “MANTEREET KAI LIIKAHTIVAT, MERI METREJÄ VAJOSI/ SUURI SININEN VETÄYTYI JÄTTILÄISAALLOKSI” (Tsunami r4–5). Kohdan esittää salaperäisesti kuiskaava naisääni, ja taustalla soi kitaran ja rumpujen yhteistyönä hakkaava rytmi. Sanoituksissa puhutaan suuresta, uskomattomalta tuntuvasta liikkeestä. Tämä yhdistettynä alkusointuihin, kalevalan runomittaa muistuttavaan rytmiin sekä kuiskaavaan esitystapaan tekevät tunnelmasta jopa maagisen. Luonnon voima on niin suuri, että se saa mantereet liikkumaan ja meren vajoamaan. Ihmisen ei auta kuin yrittää paeta.

Tsunamissa on myös ahdistava, lähtölaskennalta vaikuttava kertosaie:

NELJÄ PÄIVÄÄ, JUOKSU YLÄMÄKEEN JATKUU, ON KORKEALLE EHDITTÄVÄ

KOLME PÄIVÄÄ, LIIKE LIHAKSET RIKKOO, VERI HAPPONA KUOHUU
KAKSI YÖTÄ MATKAA ON, RAJAT JA RAAJAT ON AUKI, EI PASSEJA TARVITA, SILLÄ
LENTOKENTÄN PÄÄHÄN PÄÄSI PUOLET
LOPUT ON KUOLLEET

(Tsunami r12–16)

Kertosäe esitetään hitaasti, osittain laulaen ja osittain puhuen. Välillä mukana on myös useampi laulaja. Kappaleen lopussa kertosäe toistuu monta kertaa, ja viimeisellä kerralla se alkaa hiljentyä, lopuksi kuiskauksiksi vaimentuen. Ihmiskunta yrittää epätoivoisesti paeta luonnon tuhovoimaa, valtavaa tsunamia, paeten jonnekin mahdollisimman korkealle. Ihminen taistelee kaikin voimin henkensä puolesta. Valtioiden rajojen muuttuminen merkityksettömäksi edustaa inhimillisen kulttuurin murenemistä luonnon voimien edessä.

Edellä mainituissa esimerkeissä uhkana on konkreettinen hukkumisen vaara. Albumilla on kuitenkin kappaleita, joissa hukkuminen ja muut vesiaiheiset sanat ovat mukana metaforina. Esimerkiksi kappaleessa “Piste jolta ei ollut paluuta” jatkuvasti nykyihmisen elämässä oleva media on ihmiselle tärkeä “virta”:

TELEVISIOSTA KATKESIVAT VIRRAT, KESKEYTYIVÄT MAINOKSET
JA KANAVIEN UUTISVUODATUKSET, SUORAT LÄHETYKSET
MUSTENI RUUDUN PINTA TYYNEKSI KUIN MERI AALLOTON
KUVATULVAAN SYNTYI PATOUMA
ILMAN VIRTAA SAAMME NYT KUIVUA

(Piste jolta ei ollut paluuta r7–11)

Tämä kertosäe sisältää runsaasti veteen liittyvää sanastoa: uutiset tulevat “vuodatuksina” kuin vesi, sammunut televisioruutu on runollisesti “kuin meri aalloton” ja median esittämien kuvien paljoutta kuvataan “kuvatulvalla”, joka nyt on “patoutunut”. Kiinnostava on myös sana “virta”, joka toisaalta merkitsee tyypillisesti sähköä, kun se esitetään esimerkiksi sanan “televisio” yhteydessä. Kuitenkin tässä kohdassa se on perusteltua tulkita myös virtaavaksi vedeksi, etenkin kun viimeisessä säkeessä sanotaan, että ilman sitä “kuivuu”. Sähkövirta tai media on siis ihmiselle merkittävää, eräänlaista elämän vettä, jota ilman ihminen kuivuu.

Samalla tavalla veteen liittyvää sanastoa käytetään kappaleissa “Pakkolasku” ja “Jäteputkiaivot”. “Pakkolaskussa” kuvataan kulutuskulttuurin haittoja erilaisten veteen liittyvien metaforien avulla. Kappaleessa karjutaan: “TAVARATULVAN VIETÄVÄNÄ

PURET HAMMASTA” (Pakkolasku r10). Tavaraa on niin paljon, että siitä syntyy tulva, joka vie ihmisen mukanaan. Kertosäkeessä puhutaan hukuttamisesta:

HUKUTIT ITSETUNTOA, HUKUTIT MATERIALLA
HUKUTIT PELKOA JA HEIKKOUTTASI
--
HUKUTIT KULUTTAJANA, HUKUTIT VELALLISENA
HUKUTIT LUONTOSI JA VAPAUTESI

(Pakkolasku r12–13, r16–17)

Sanaa hukuttaa käytetään paljon arkikielen metaforana, esimerkiksi “hukutin huoleni”. Kappaleessa puhutaan kuitenkin myös kellukkeista, veneestä ja kalastamisesta. Tässä kontekstissa “hukuttaa” onkin selkeästi veteen liittyvä sana. Myös “Jäteputkiaivoissa” puhutaan hukkumisesta:

MITÄ SIIS LOIMME
MISTÄ ME NAUTIMME
MINNE HUKUIMME
VIIHDYTTÄVÄÄN PASKAAN

(Jäteputkiaivot r6–9)

Kuten kappaleessa “Piste jolta ei ollut paluuta”, myös “Jäteputkiaivoissa” puhutaan mediasta ja erityisesti viihteestä. “Jäteputkiaivoissa” tähän viihteeseen, tai “paskaan”, hukutaan.

Hukkuminen tuntuukin olevan koko *Viimeisen Atlantiksen* läpäisevä teema. Verbi “hukkua” esiintyy kuudessa albumin kymmenestä kappaleesta, ja kolmessa muussa kappaleessa hukkumisen uhka on hyvin selvästi läsnä, vaikka sanaa “hukkua” ei kappaleissa esiinnykään. Esimerkiksi kappaleessa “SOS” ei käytetä verbiä “hukkua”, mutta aiemmin lainattu kohta veden yllä lentävästä albumin minästä antaa vahvan vaikutelman hukkumisen vaarasta: “POLTTOAINETTA ON JÄLJELLÄ VAJAAN TUNNIN MATKALLE/ ALLANI ON PELKKÄÄ VETTÄ” (SOS r4–5). Hukkuminen on sekä metafora tuholle että konkreettinen vaara, joka lopulta tuhoaa ihmiskunnan.

4.2.2 Luonto kaikkea ohjaavana voimana

Vaikka uhkaava representaatio luonnosta on keskeisessä roolissa *Viimeisellä Atlantiksella*, se ei kuitenkaan jää albumin keskeisimmäksi luontokuvaksi. Albumin minällä on tähän suuri vaikutus: asenne luontoa kohtaan muuttuu albumin tarinan lopussa. “Eloonjääneessä”

albumin minä lakkaa pakenemasta ja tunnustaa luonnon suuruden itselleen. Luonto ei ole enää uhka. Kertosäkeen loppu kuvaa tätä hyvin. Kertosäe esitetään laulaen herkän sellon soidessa taustalla, kunnes viimeinen säe karjutaan:

EVOLUUTIO JÄÄ, VAIN IHMINEN HÄVIÄÄ, EI MEITÄ OLLUT SYYTÄ SÄILYTTÄÄ
SÄILYY KAAOS KONTROLLISSA

(Eloonjäänyt r20–21)

Albumin minä hyväksyy tosiasiat: ihminen on mitätön olento, jonka olemassaolo on merkityksetöntä luonnon olemassaolon kannalta. Evoluutio jää, luonnon kiertokulku jatkuu edelleen. Viimeinen säe kommentoi luonnon kaoottisuutta: luonto saattaa vaikuttaa ihmisen näkökulmasta kaoottiselta, mutta kaiken taustalla on tietty järjestys, luonnon oma kontrolli.

Luonnon voima piilee sen kyvyssä uusiutua, jonka avulla se selviää silloinkin, kun ihminen ei. Tätä kykyä kuvataan albumin viimeisessä kappaleessa “Viimeinen Atlantis”:

JÄÄKARHUT KYLLÄ JÄÄVÄT ELÄMÄÄN, JOS NE VAIHTAVAT VÄRIÄN
ROSKAMERESSÄ
SIIVEKKÄÄT PESIVÄT STYROKSIIN JO SILLOIN AIEMMIN MEITÄ PAREMMIN

(Viimeinen Atlantis r1–2)

Kohta esitetään hitaasti laulaen, taustalla välillä piano ja välillä kitara. Säkeet kuvaavat sitä, kuinka eläimet kykenevät sopeutumaan olosuhteiden muutoksiin ja säilymään hengissä. Säkeistä voi kuitenkin lukea sarkasmia: jääkarhut voivat säilyä hengissä, mutta vain jos ne kykenevät vaihtamaan turkkinsa väriä todella nopeasti. Luonto on uusiutumiskykyinen, mutta ihmisen ei pidä yliarvioida sitä ja sen perusteella oikeuttaa luontoa tuhoavaa käytöstään.

Osa eläimistä selviää ihmisen aiheuttamasta tuhosta huolimatta, osa ei. *Viimeinen Atlantis* ei kuitenkaan jätä epävarmaksi ihmiskunnan kohtaloa:

MEREN YLLÄ ON MANNER MUOVIA
LAUTTANA PEITTÄEN EUROOPPAA
SYVÄÄN NUKKUU VIIMEINEN ATLANTIS
--
SYVÄÄN HUKKUU VIIMEINEN ATLANTIS

(Viimeinen Atlantis r3–5, 14)

Eurooppa, länsimaisen kulttuurin ydin, on peittynyt veden alle. Ihmiskunta on kadonnut ja, kuten jo “Rikkipäässä” esitettiin, jättänyt jälkeensä vain muovia. Muovia on kokonaisen mantereen verran, mikä kuulostaa karulta. Muovimanner on kuitenkin tuttu ympäristökeskustelusta: Tyynessämeressä kelluu valtava, roskista koostuva lautta.

Viimeisen Atlantiksen tarinan alussa albumin minä siis pitää luontoa uhkaavana. Luonnon kaoottisuutta vastaan ihmisen on pitänyt taistella luomalla omia, kontrolloituja järjestelmiään. Tätä kuvaa hyvin eräs säe “Rikkipäässä”: “KUN SUORAA KULMAA EI LUONNOSTA LÖYTÄNYT, SE KEKSITTIIN” (Rikkipää r9). Ihminen kaipaa suoraa kulmaa ja muita loogisia sääntöjä. Koska luonto ei ole näitä tarjonnut, ihminen on luonut itse sääntöjä avukseen ja turvakseen. Todellisuudessa luonnolla kuitenkin on oma lakinsa ja järjestyksensä. Luonnon järjestys on hallittu kaaos, jota ihminen ei voi eikä ole koskaan voinutkaan hallita. Evoluutio ohjaa lajien kehitystä vielä ihmiskunnan katoamisen jälkeenkin. Kaoottisuus onkin vain ihmisen pään sisällä. Tarinan lopulla albumin minä hyväksyy luonnon ja sen lait ja antautuu sen vietäväksi:

NYT ENSIMMÄISTÄ KERTAA ELÄMÄSSÄNI EN YRITÄ OHJATA LIKETTÄNI
KATSON YLITSE MITTAREIDEN, YLITSE LUKEMIEN, YLITSE OHJAINTEIN

(SOS r8–9)

Albumin minä kertoo, kuinka hän ensimmäistä kertaa elämässään luopuu pyrkimyksistään kontrolloida elämäänsä erilaisten mittareiden ja ohjainten avulla. Albumin minä ei enää yritä taistella luontoa vastaan kontrolloimalla sitä, vaan antaa sen viedä mukanaan.

5 Päätäntö

Viimeinen Atlantis kertoo tarinan individualistisessa länsimaisessa kulttuurissa elävistä ihmisistä, jotka sokeudessaan tuhoavat luontoa ja aiheuttavat lopulta koko ihmiskunnan kohtaloksi koituvan ekokatastrofin. Erityisesti tuhosta syytetään taustalla vaikuttavia vallanpitäjiä, jotka ovat kiinnostuneempia rahasta kuin ympäristön hyvinvoinnista. Luonnon ja ihmisen suhde esitetään hyvin vaihtelevana: välillä ihminen taistelee luontoa vastaan ja välillä on osa sitä. Ekokriittistä sanomaansa *Viimeinen Atlantis* tuo esiin paitsi tarinallaan myös sanavalinnoillaan: ekologisen diskurssin sanasto on läsnä albumin sanoituksissa, mikä liittää albumin kiinteästi nykyhetkeen ja parhaillaan tapahtuvaan ilmaston lämpenemiseen. Myös representaatio luonnosta kaikkea hallitsevana voimana tekee albumista ympäristötietoisien tekstin, jonka tutkimusta voi pitää ekokriittisestä näkökulmasta merkittävänä.

Albumin rock-lyriikan tulkinta kontrollin ja kaaoksen teemojen kautta tuotti kaksi keskeistä tutkimustulosta. Ensinnäkin, ihmisen kontrollin tarve esitetään keskeiseksi syyksi ihmisen luontoa tuhoavalle käyttäytymiselle *Viimeisellä Atlantiksella*. Ihminen on kokenut luonnon kaoottiseksi ja pyrkinyt luomaan ympärilleen järjestyttä. Tämä ihmisen luoma järjestys, inhimillinen kulttuuri, on kuitenkin saanut ihmisen erottamaan itsensä luonnosta ja korottamaan itsensä sen yläpuolelle. Kokiessaan itsensä luontoa ylemmäksi ihminen on itsekkäästi hyväksikäyttänyt ympäristöään. Pyrkimys kontrolliin aiheuttaa siis lopulta ekokatastrofin. Kontrollin tarve lävistää albumin ihmiskäsityksen. Kontrollin tunnetta ylläpidetään esimerkiksi markkinatalouden, median, valtioiden ja uskontojen avulla.

Toisena merkittävänä tutkimustuloksena nousee luonnon keskeisin representaatio, kaikkea hallitseva luonto. *Viimeisen Atlantiksen* kuvaama luonto on voimakas ja voittamaton, se muuttuu ja uudistuu. Luontokäsitys on hyvin laaja: se sisältää toisaalta elollisen luonnon ja siten myös evoluution kaikkea hallitsevana voimana, mutta siihen kuuluu myös eloton luonto, kuten tsunami. Luonnolla on oma kontrollinsa, se toimii tiettyjen lakien mukaan. Ihminen ei kuitenkaan ole ymmärtänyt näitä lakeja, ja siksi luonto on tuntunut kaoottiselta. Kaoottinen luonto on siis vain ihmisen kuvitelma.

Kandidaatin tutkielmani tuntuu kuitenkin jäävän vain pintaraapaisuksi näin runsaasti kiinnostavaa materiaalia sisältävästä albumista, etenkin ekokritiikin näkökulmasta. Esimerkiksi inhimillisen kulttuurin kontrollia ylläpitäviä osa-alueita olisi kiinnostavaa tutkia syvemminkin, kenties yhteiskuntatieteitä hyödyntäen. Tulevana opettajana pohdin myös

mahdollisuuksia käyttää *Viimeistä Atlantista* opetuksessa. Olisi kiinnostavaa tutkia, millaisia tulkintoja oppilaat tekevät albumista ja voiko tällaisen ympäristötietoisien tekstin todeta vaikuttavan vastaanottajan asenteisiin.

Yksi kiinnostava aihe jatkotutkimuksille olisi hukkumisen teema, joka kaaoksen ja kontrollin lisäksi nousee keskeiseksi teemaksi albumilla, toisaalta konkreettisenä uhkana ja toisaalta metaforana. Albumin tarinan alussa hukutetaan esimerkiksi materiaalilla pelkoa ja heikkoutta (Pakkolasku), ja tarinan lopussa “SYVÄÄN HUKKUU VIIMEINEN ATLANTIS” (Viimeinen Atlantis r14). Albumin tarinan lopulla hukkuminen ei ole enää oikeastaan uhka, se on vain osa luonnon kiertokulkua, jonka albumin minä lopulta hyväksyy. Tahdonkin päättää tutkielmani sitaattiin, jossa yhdistyvät sekä hukkuminen että kontrolliin pyrkimisestä luopuminen. Kohta esitetään melko tuskallisen kuuloisesti rääkyen, mutta tunnelma on silti yllättävän seesteinen. Albumin minä hyväksyy tulevan kuolemansa ja antaa luonnon viedä mukanaan:

JA KUN MERI KUTSUU, MINÄ KUUNTELEN

(Eloonjäänyt r27)

6 Lähteet

Tutkimuskohde

Stamina 2010. *Viimeinen Atlantis*. CD. Sakara Records.

Lähteet

Ikonen, Maria 2013. *Raskaasti, suomeksi, sisukkaasti. Maskuliinisuuden representaatiot Staminan lyriikoissa ja musiikkivideossa*. Tampereen yliopisto. Tiedotusopin pro gradu - tutkielma.

Lahtinen, Toni & Lehtimäki, Markku 2006. "Rock, lyriikka, tulkinta". – Toni Lahtinen & Markku Lehtimäki (toim.), *Ääniä äänien takaa. Tulkintoja rock-lyriikasta*. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy - Juvenes Print, 17–40.

Lahtinen, Toni & Lehtimäki, Markku 2008. "Johdatus ekokriittiseen kirjallisuudentutkimukseen". – Toni Lahtinen & Markku Lehtimäki (toim.), *Äänekäs kevät. Ekokriittinen kirjallisuudentutkimus*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 7–29.

Lahtinen, Toni 2008. "Syliissä höyryää elävä maa. Maa naisena Timo K. Mukan teoksessa *Maa on syntinen laulu*". – Toni Lahtinen & Markku Lehtimäki (toim.), *Äänekäs kevät. Ekokriittinen kirjallisuudentutkimus*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 156–183.

Lummaa, Karoliina 2008. "Risto Rasan surulliset linnut. Ekokriittisen tulkinnan mahdollisuuksia". – Toni Lahtinen & Markku Lehtimäki (toim.), *Äänekäs kevät. Ekokriittinen kirjallisuudentutkimus*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 50–72.

Oksanen, Atte 2007. "Lyriikka populaarimusiikin tutkimuskohteena". – Marko Aho & Antti-Ville Kärjä (toim.), *Populaarimusiikin tutkimus*. Tampere: Vastapaino, 159–178.

Pedely, Mark 2012. *Ecomusicology. Rock, Folk and the Environment*. Philadelphia: Temple University Press.

Santapakka, Sanna-Leena 2010. *Viimeinen Atlantis. Bändien siirtyminen sosiaalisen median käyttäjiksi ja sen vaikutus musiikkijournalismiin*. Oulun seudun ammattikorkeakoulu. Viestinnän koulutusohjelman opinnäytetyö.

stam1na.com: UKK. <http://www.stam1na.com/ukk/> Luettu 15.4.2016

stam1na.com: Musiikki. <http://www.stam1na.com/musiikki/> Luettu 15.4.2016

Tieteen termipankki. <http://tieteentermipankki.fi/wiki/Kielitiede:homonymia> Luettu 23.4.2016